

Augusto Monterroso Bonilla

**KRATKE
I ULTRAKRATKE NOVELE**

Prijevod sa španskog Jusuf A. Hećimović

BALKANSKI KNJIŽEVNI GLASNIK
MMX

Konj koji zamišlja Boga

- Unatoč onomu što kažu, ideja neba napućenog Konjima pred kojima se uzvisuje konjoliki kip Boga odvratna je dobrom ukusu i najprirodnijoj logici - danima je razmišljao konj.

- Svi znaju - nastavlja svoje mozganje konj - ako smo mi Konji već sposobni zamisliti Boga, mi ćemo ga zamisliti u obliku Konjanika.

Kako se približiti basnama

S oprezom, kao bilo kakvoj maloj stvari. Ali bez straha. Napokon će se otkriti da nijedna basna nije štetna, izuzev kada se u njoj vidi neka pouka. Ovo je loše.

Kada to ne bi bilo loše, svijetom bi upravljale Ezopove basne; međutim, u takovom slučaju nestalo bi sve ono što čini svijet zanimljivim, kao što su bogataši, rasne predrasude, boja donjeg rublja i ratovi; i svijet bi tada bio vrlo dosadan, jer ne bi bilo ranjenika za invalidska kolica, niti siromašnih kojima bi trebalo pomoći, niti crnaca za grbačenje u lukama, niti ljepuškastih ljudi za časopis *Vogue*.

Tako da se bolje približiti basnama, tražeći povoda za smijeh.

- To je. Evo knjige basni. Trči ju kupiti. Ne, bolje je da ti ju darujem: vidjet ćeš, ja se nikada ne bih toliko smijao.

Prestati biti majmun

Istraživački duh nema granica. U Sjedinjenim državama i Europi nedavno su otkrili da postoji naročita vrsta južnoameričkih majmuna sposobnih da se izraze pisanjem; možda su to preslike spretnog majmuna koji nakon mnogo udaraca na tipke pisaaćeg stroja na koncu potpuno slučajno ponovno napiše Shakespearove sonete. Takva stvar, kao što je prirodno, ispunjava ove dobre ljude divljenjem, i ne manjka onih koji prevode naše knjige, niti manjka – pogotovo – onih dokonih koji ih kupuju, kao što su davno prije kupovali one male ljudske lubanje koje su pravili plemena u prašumi. Prošlo je već četiri stoljeća od kada je fra Bartolomé de las Casas uspio uvjeriti Europljane da smo ljudi i da imamo dušu jer se smijemo; sada se žele uvjeriti u isto jer pišemo.

Magarac i flauta (*basna*)

U jednom polju već dugo vremena nalazila se odbačena Flauta na koju nitko odavno nije svirao. Sve do jednoga dana dok tuda nije prošao Magarac i snažno puhnuo u nju, ne bi li izazvao najnježniji zvuk u svojem životu, to jest u životu Magarca i Flaute.

Nesposobni da shvate što se dogodilo, jer racionalnost nije bila njihova jača strana, a oboje su vjerovali u racionalnost, žurno su se razišli, postidjeni najboljega što su jedan i druga učinili za vrijeme svojeg tužnog postojanja.

Kunić i Lav (*basna*)

Neki se slavni Psihoanalitičar jednog dana našao gotovo izgubljen usred Prašume.

Snagom koju mu je dao nagon i istraživački nemir uspio se lako popeti na jedno vrlo visoko stablo, odakle je mogao do mile volje promatrati ne samo polagani zalazak sunca, nego život i običaje nekih životinja koje je uspoređivao s onima ljudskim.

Predvečer je vidio kako se na jednoj strani pojavljuje Kunić, a na drugoj Lav.

U početku se nije dogodilo ništa vrijedno spomena, ali malo kasnije obje su životinje nanjušile uzajamnu nazočnost i kada su se našle oči u oči svaka je reagirala onako kako je činila od kada je čovjek bio čovjek.

Lav je uskomešao Prašumu svojom rikom, prema svojem običaju veličanstveno je nakostriješio svoju ogromnu grivu dok je sjekao zrak svojim ogromnim pandžama; sa svoje strane, Kunić je ubrzano dahtao kada je ugledo lavlje oči, okrenuo se i udaljio se trkom.

Na povratku u grad slavni je Psihoanalitičar *cum laude* objavio svoju čuvenu raspravu u kojoj dokazuje kako je lav najdjjetinjastija i najplašljivija životinja u Prašumi, a Kunić najhrabrija i najrazboritija: Lav riče i pokretima prijeti svemiru ukočenom od straha; Kunić to opaža, a budući da poznaje vlastitu snagu, povlači se prije nego izgubi strpljenje i dokrajči ono nepromišljeno biće u onom stanju. To shvaća Kunić i ne čini mu ništa.

Dinosaur

Kada se probudio, dinosaur je još uvijek bio tamo.

Pomrčina

Kada se fra Bartolomé Arrazola osjetio izgubljen, pomirio se s tim da ga više ništa ne će moći spasiti. Moćna ga je gvatemalska prašuma neumoljivo i odlučno pritisnula. Suočen svojim topografskim neznanjem mirno je sjeo i čekao smrt. Želio je tamo umrijeti, bez ikakve nade i osamljen, s mislima usmjerenim na daleku Španjolsku, posebno na samostan Los Abrojos gdje je Karlo Peti jednom pristao da se spusti sa svoje visine, i da mu kaže kako se pouzdaje u vjersku gorljivost njegovog otкупiteljskog poslanja.

Kada se probudio, našao se okružen skupinom Indijanaca beščutnih lica koji su se spremali da ga žrtvuju na jednom žrtveniku, žrtveniku koji se Bartoloméu činio poput postelje u kojoj će se napokon odmoriti od svih svojih strahova, svoje sudbine i samoga sebe.

Tri godine boravka u zemlji omogućile su mu da osrednje ovlada domorodačkim jezicima. Nešto je ipak pokušao. Rekao je nekoliko razumljivih riječi.

Naime, u njemu je nikla ideja koju je držao dostojnom svoje nadarenosti, svoje sveopće kulture i svojeg strogog poznavanja Aristotela. Sjetio se da je za taj dan predskazana potpuna sunčeva pomrčina. I u sebi se ponadao da će se moći poslužiti s tim

podatkom, kako bi prevario svoje mučitelje i spasio vlastiti život.

- Ako me ubijete – rekao im je – mogu učiniti da sunce potamni.

Indijanci su netremice piljili u nj i Bartolomé se iznenadio kada je vidio nevjericu u njihovim očima. Vidio je da su se povukli na vijećanje i uz stanovitu zebnju nadao se u povoljan uspjeh.

Dva sata kasnije srce fra Bartoloméa Arrazole snažno je krvarilo na kamenom žrtveniku (koji se sjao na slabom svjetlu pomračenog sunca), dok je jedan od Indijanaca jednolikim glasom i bez žurbe izgovarao jedan po jedan dugački popis nadnevaka sunčevih i mjesječevih pomrčina koje su astronomi naroda Maya odavno već izračunali i zapisali u svojim svetim knjigama, i bez predragocjene Aristotelove pomoći.

Zrcalo koje nije moglo spavati

Bilo jednom jedno ručno zrcalo koje se osjećalo loše kada bi ostalo samo, i kada se nitko nije ogledavao u njemu; i tada, kao da nije postojalo, a možda je imalo i pravo. Međutim, druga zrcala su mu se izrugivala, i budući da su ih noću spremali u istu ladicu toaletnog stolića, ta su zrcala bezbrižno spavala, zadovoljno i lišena svake neurotične brige.

Basnopolisac i njegovi kritičari

U Prašumi je prije puno vremena živio jedan Basnopolisac čiji su se kritičari jednoga dana sastali i posjetili ga da bi mu se požalili (veselo hineći da ne govore zbog sebe, nego zbog drugih), da njihove kritike ne nastaju iz dobre namjere, nego iz mržnje.

Budući da se i on složio s njima, oni se zbuñjeni povukoše, kao onaj put kada je Cvrčak odlučio te rekao Mravu sve ono što mu je imao reći.

Zrikavac učitelj

Tamo u davnim vremenima, za jednog od najvrućih zimskih dana, Ravnatelj Škole iznenada je ušao u razred u kojemu je Zrikavac učio male Zrikavčiče o umjeću pjevanja, i to upravo u trenutku dok je ovaj izlagao da je Zrikavčev glas najbolji i najljepši među svim glasovima, budući da nastaje prikladnim trljanjem krila uz bokove, dok ptice pjevaju tako loše jer se trude s grlom proizvesti poj, isto tako je i isti ljudski organ manje podoban za ispuštanje skladnih i blagih zvukova.

Kada je to čuo Ravnatelj Škole, koji je i sam bio stari i vrlo mudri Zrikavac, kimnuo je nekoliko puta glavom u znak odobravanja i povukao se zadovoljan što se u Školi i dalje sve radi kao u njegovim vremenima.

Svijet

Bog još uvijek nije stvorio svijet; samo ga trenutno zamišlja, kao u polusnu. Zbog toga je svijet savršen, ali zbrkan.

Nesavršeni raj

- Sigurno je da u Raju – reče nehotice čovjek ne skidajući pogled s plamenova koji su se dizali s ognjišta te zimske noći – ima prijatelja, glazbe i nešto knjiga; nu, jedino zlo odlaska na Nebo je što se od tamo ne vidi nebo.

Pas koji je želio biti ljudsko biće

Prije mnogo godina u kući nekog bogatog trgovca u Ciudad de Mexicu, okružen udobnostima i svim vrstama kućanskih aparata, živio je jedan Pas, koji si je uvertio u glavu ideju da postane ljudsko biće. I na tomu je svesrdno radio.

Nakon nekoliko godina, i nakon mnogih us-trajnih napora i vježbi, s lakoćom je hodao na dvije noge, i ponekad je osjećao da je gotovo postao čovjek, naročito zbog toga što nije ujedao, nije vrtio repom kada bi sreo nekog poznatog, nije se tri puta okretao prije nego će leći, nije slinio kada je čuo crkvena zvona, i nije noću izlazio na balkon i zavi-jao na pun mjesec.

Grom koji je dva puta udario u isto mjesto

Bio jednom jedan Grom koji je dva puta udario u isto mjesto; međutim, otkrio je da je već prvi put napravio dovoljno štete, tako da nije bilo potrebno udariti po drugi put, i vrlo se snuždio zbog toga.

Epitaf pronaden na groblju Monte Parnaso de San Blas, S.B.

Napisao je jednu dramu; rekli su da se umislio da je Shakespeare;

Napisao je jedan roman: rekli su da se umislio da je Proust;

Napisao je jednu pripovijetku: rekli su da se umislio da je Čehov;

Napisao je jedno pismo: rekli su da se umislio da je Lord Chesterfield;

Napisao je jedan dnevnik: rekli su da se umislio da je Pavese;

Napisao je jedan oproštaj: rekli su da se umislio da je Cervantes;

Prestao je pisati: rekli su da se umislio da je Rimbaud;

Napisao je jedan epitaf: rekli su da se umislio da je umro.

Plodnost

Danas se osjećam dobro, kao Balzac; upravo završavam ovaj redak.

Heraklitovska

Kada je rijeka spora i računa se s dobrim biciklom ili konjem, moguće se okupati dva (i, štoviše, tri, u skladu s higijenskim potrebama svakog pojedinca) puta u istoj rijeci.

Fantastična pripovijest

Prepričati povijest dana u kojem je odgođen smak svijeta zbog lošeg vremena.

Humorizam

Humorizam je realizam doveden do svojih krajnjih posljedica. Izuzev stanovite humorističke književnosti, sve što čini čovjek moguće je ismijati, to jest humoristično je.

U ratovima to prestaje jer za vrijeme ratova čovjek nije više čovjek: Eduardo Torre je rekao: "Čovjek ne pristaje biti najgluplja životinja Stvaranja; dapače, dopušta si luksuz da bude jedina smiješna životinja".

Davidova praćka

Bio jednom jedan dječak imenom David N., čija je točnost i spretnost u baratnju praćkom budila toliku zavist i divljenje kod njegovih prijatelja u susjedstvu i školi, da su u njemu vidjeli – tako su komentirali među sobom kada ih očevi nisu mogli čuti – jednog novog Davida.

I prolazilo je vrijeme.

Umoran od dosadnog gađanja praćkom, koje je uvježbavao s oblucima na praznim limenkama ili bocama, David je otkrio da je bilo kud i kamo zabavnije vježbati svoje umijeće na pticama, umijeće kojim ga je Bog obdario, tako da je odonda počeo gađati sve što mu je dolazilo pred oči, posebno Ševe, Slavuje i Češljugare čija su okrvavljena tjelešca nježno padala na travu, dok im je srce burno lupalo zbog straha i žestine udarca kamenom.

David je svečano trčao prema njima i kršćanski ih je sahranjivao.

Kada su Davidovi roditelji saznali za ovaj običaj svojega dobrog sina, jako su se uznemirili i rekli su mu da je to ružno, i ukorili su ga vrlo oštro zbog takvog ponašanja, tako da je on sa suzama u očima priznao krivicu, iskreno se pokajao i dulje je vrijeme isključivo gađao drugu djecu.

Mnogo godina kasnije, uključio se u vojsku i u Drugom svjetskom ratu dogurao je do čina generala s najvećim ratnim odličjima jer je sâm ubio trideset i šestoro ljudi, ali kasnije je lišen čina i položaja, i strijeljan je jer je propustio ubiti neprijateljskog Goluba pismošu.

Vjera i planine

U početku je Vjera pomicala planine samo kada bijaše apsolutno nužno, na taj način je krajobraz ostajao isti kroz tisućljeća. Ali kada se Vjera počela širiti, a ljudima se počela sviđati ideja o mićanju planina, ove su neprestano mijenjale mjesta, i svaki put ih je bilo sve teže naći na mjetu gdje ih je netko ostavio večer prije; što je, naravno, stvorilo više teškoća nego što ih se riješilo.

Dobri ljudi su tada odlučili napustiti Vjeru, i sada planine uglavnom borave na svojim mjestima. Ako se na cestu uruši stijenje i poginu mnogi putnici, to je zato što je netko vrlo daleko, ili tu u blizini, dobio blagi znak vjere.

Crna ovca

U nekoj dalekoj zemlji postojala je prije mnogo godina jedna Crna ovca. Strijeljali su ju.

Stoljeće kasnije, nakon što se stado pokajalo, podiglo joj je spomenik na konju koji je vrlo lijepo pristajao u parku.

Tako da ubuduće, svaki put čim se pojave crne ovce, odmah ih strijeljaju kako bi se buduće generacije običnih ovaca mogle na taj način vježbati u kiparstvu.

Mašta i sudbina

U vrućem ljetnom popodnevju jedan čovjek se odmara ležeći ispod stabla i gleda u nebo; jedna mu jabuka pade na glavu; obuze ga mašta i ode svojoj kući i napisa *Odu Evi*.

Muha koja je sanjala da je bila orao

Bila jednom jedna Muha koja je svake noći sanjala da je bila Orao i da je letjela iznad Alpi i Anda.

U prve trenutke ovo ju je činilo da poludi od sreće; ali nakon stanovitog vremena to joj je izazvalo osjećaj tjeskobe, jer je imala krila pretjerano velika, tijelo preteško, kljun pretvrd i pandže previše snažne; dobro, sav taj leteći aparat joj je priječio da s užitkom sleti na ukusan kolač ili ljudsko govno, isto tako je patila zbog udaranja u prozore svoje sobe.

Ustvari, nipošto nije željela ići u velike visine ili na otvorene prostore.

Međutim, kada je ponovno postala muha, žalila se čitavom dušom što nije Orao, da se može dizati iznad planina, i osjećala se vrlo tužna što je Muha, i zbog toga je toliko letjela, i bila tako nemirna, sve dok nažalost jedne noći nije ponovno položila slijepoočice na jastuk.

Nesuglasna sirena

Uporabila je sav svoj glas, sve svoje registre; na stanovit način je prešla svoje granice; ostala je bez glasa tko zna za koliko vremena.

Ostale su odmah shvatile da su malo što mogle učiniti, da je dosadni i lukavi Odisej uporabio još jednom svoj um, i sa stanovitim olakšanjem su se pomirile sa sudbinom da ga puste proći.

Ova ne; ova se borila do kraja, pače i nakon što je onaj tako obljubljen i poželjan muškarac konačno nestao.

Međutim, vrijeme je tvrdoglavo i prolazi i sve se vraća.

Nakon što se junak vratio, kada njezine druge podučene iskustvom nisu niti pokušale ponoviti svoje uzaludne podvale, ona je, sva pokorna i tihim glasom i uvjerena u beskorisnost svojeg pokušaja, nastavila pjevati.

Sa svoje strane, još sigurniji u sebe kao onaj koji je mnogo putovao, Odisej se ovaj put zaustavio, iskrcao se, stisnuo joj ruku; jedno vrijeme je slušao osamljenu pjesmu manje ili više diskretnu, i kada je smatrao shodnim vješto ju je uzeo; malo poslije, prema svojem običaju, umakao je.

Iz ove veze rodio se čuveni Hygro, to jest „Vlažni” kako ga naš suhoparni španjolski naziva, poslije proglašen zaštitnikom osamljenih djevica, blijedih prostitutki koje brodske kompanije ugovaraju za zabavu bojažljivijih članova posade koji noću lutaju palubama svojih ogromnih transoceanskih brodova, siromašnih, bogatih i drugih izgubljenih prauzroka.

Penelopino platno ili tko koga vara

Prije mnogo godina u Grčkoj je živio čovjek po imenu Odisej (koji je, unatoč priličnoj mudrosti, bio i vrlo lukav); oženjen je bio za Penelopu, jednu lijepu ženu s velikim mirazom čija je jedina mana bila što se previše bavila tkanjem, zahvaljujući tom običaju mogla je dugo vremena provesti sama.

Legenda kaže da ga se moglo u svakoj prilici, kada je Odisej sa svojim lukavstvom primjetio da se ona, unatoč njegovim zabranama, još jednom spremala da počne jedno od svojih beskrajnih tkanja, vidjeti da noću skrivečki priprema svoje mješine i dobar brod, i ne govoreći joj ništa, odlazi lutati svijetom i tražiti samog sebe.

Na taj način ona je postigla to da ga ukloni dok je koketirala sa svojim pretendentima, uvjeravajući ih da tkaje dok Odisej putuje, a ne da Odisej putuje dok ona tkaje, kako je zamislio Homer koji je, kao što se zna, često spavao i nije bio ničega svjestan.

Kornjača i Ahil

Kako se može pročitati u izvješćima novinskih agencija, napokon je prošli tjedan kornjača stigla na cilj.

Na konferenciji za tisak skromno je izjavila da je stalno bila u strahu da će izgubiti trku, jer joj je njezin takmac stalno bio za petama.

I doista, jednu desettisućatrljuntinu sekunde poslije, poput strijele stigao je na cilj i Ahil sveudilj proklinjući Zenona iz Eleje.

Žaba koja je željela postati istinska žaba

Bila jednom jedna Žaba koja je poželjela postati istinska Žaba, i svaki dan se trudila u tomu.

Prvo si je kupila jedno zrcalo u kojem se dugo promatrala tražeći svoju žuđenu izvornost. Jednom joj se učinilo da ga je našla, drugi put ne – već prema raspoloženju toga dana ili časa – sve dok se nije umorila od toga pa je spremila zrcalo u škrinju.

Napokon je pomislila da jedini način da upozna vlastitu vrijednost leži u mišljenju ljudi, i stoga se počela češljati, oblačiti i svlačiti (kada joj nije ništa drugo preostalo) da bi saznala prihvaćaju li ju ostali i priznaju li joj da je istinska Žaba.

Jednoga dana je primjetila da je ono čemu su se najviše divili bilo njezino tijelo, posebno noge, tako da je odlučila sunožno skakati da bi dobila što bolja bedra; i čula je da joj svi plješću.

Tako je nastavila činiti napore dok nije dopustila, spremna na bilo koju stvar samo da postigne da ju smatraju istinskom Žabom, da joj išćupaju i pojedju bedra. Ipak je uspjela s gorčinom čuti kada su govorili: kakva dobra Žaba, nalikuje na Pile.

Oblak

Ljetni oblak je prolazan, isto tako su i velike strasti prolazne kao ljetni oblaci, ili zimski, već prema prilici.

Mister Taylor

- Manje neobična, premda bez sumnje primjerenija - reče tada drugi - je pripovijest o Mr. Percy Tayloru, lovcu na ljudske glave u amazonskoj prašumi.

Zna se da je 1937. otišao iz Bostona, Massachusetts, gdje je brusio svoj duh toliko dok nije ostao bez centa. Godine 1944. prvi put se pojavljuje u Južnoj Americi, u području Amazone, gdje se suživio s jednim indijanskim plemenom, čije ime nema potrebe spominjati.

Zbog svojih velikih podočnjaka i izglednjela izgleda uskoro posta poznat pod imenom „siromašni Gringo”, tako da su i školska djeca upirala prstom u nj te su se nabacivala kamenjem za njim, dok je prolazio sa svojom sjajnom bradom pod zlaćanim zrakama tropskog sunca. Ali to nije žalostilo bijedno stanje Mr. Taylora, jer je bio pročitao u prvom svesku *Sabranih djela* Wiliama G. Knighta, kako siromaštvo nije ponižavajuće, ako siromah nije zavidan bogatima.

Za nekoliko tjedana domorodci se navikoše na nj i na njegovu nesvakidašnju odjeću. Osim toga, kako je imao plave oči i neodređen strani naglasak, Predsjednik i Ministar vanjskih poslova s njime su se ophodili s posebnim poštovanjem bojeći se da ne izazovu međunarodni spor.

Postao je tako siromašan i bijedan da je na koncu morao ići u šumu u potragu za hranjivim biljkama. Hodao je dosta dugo ne usuđujući se osvrnuti, dok sasvim slučajno ne ugleda dva indijanska oka koja su ga odlučno promatrala iz guštika. Kroz Taylorova osjetljiva ramena prostruja drhtaj.

Ali Mr. Taylor, onako neustrašiv, smjelo pogleda opasnosti u oči i nastavi put zviždući kao da ništa nije vidio.

Jednim skokom (kojeg se ne može drugačije nazvati nego mačjim) domorodac je iskoči preda nj i uzviknu:

- *Buy head? Money, money.*

Unatoč što mu engleski nije mogao biti gori, Mr. Tayloru, pomalo neraspoloženom, shvatio je da mu Indijanac nudi na prodaju čovječiju glavu, neobično smanjenu, koju je nosio u ruci.

Nije potrebno reći da Mr. Taylor nije bio u stanju da ju kupi; budući da je odglumio da ne razumije, indijanac se osjetio strašno pogođen što ne zna dobro govoriti engleski i pokloni mu glavu, sveudilj se ispričavajući.

Grdno bijaše veselje s kojim se Mr. Taylor vratio u svoju kolibu. Te je noći Mr. Taylor, ležeći na leđima na skromnom prostiraču od palmina lišća koji mu je služio kao ležaj, uznemirivan samo zujanjem uspaljenih muha koje su se vrtile uokolo besramno vodeći ljubav, dulje vrijeme radosno promatrao neobičan predmet. Najveće estetsko zadovoljstvo našao je u brojanju jedne po jedne dlake u bradi i brkovima, te u gledanju para ironičnih očica u duplji lubanje koje su mu se – kako mu se činilo – zahvalno smijale zbog toga iskazanog estetskog štovanja.

Mr. Taylor, čovjek široke kulture običavao se prepuštati kontemplaciji; međutim, ovaj put mu bijahu dosadna vlastita filozofska razmišljanja te odlučio iskazati poštovanje jednom svojem ujaku, Mr. Ralstonu, nastanjenom u New Yorku, poklanjajući mu lubanju. Taj ujak mu je već u ranoj mladosti

usadio snažnu naklonost prema kulturnim očitovanjima hispanoameričkih naroda.

Nekoliko dana kasnije Mr. Taylorov ujak ga zamoli – prethodno se obavijestivši o stanju njegovog znamenitog zdravlja – da ga obraduje s još pet lubanjica. Mr. Taylor je rado pristao na mušice Mr. Ralstona i – ne zna se na koji način – povratnom poštom pošiljka je popraćena riječima kako je „imao veliko zadovoljstvom ispuniti njegove želje”. Vrlo zadovoljan poklonom, Mr. Rolston naruči idućih deset. Mr. Taylor se osjeti „vrlo polaskanim da mu može stajati na usluzi”. Nu, mjesec dana poslije zamoli ga da mu pošalje još dvadeset komada. Mr. Taylor, čovjek grub i obrastao bradom, ali s profinjenom umjetničkom dušom, dobi dojam da brat njegove majke trguje s tim lubanjama.

Dobro, ako to želite znati, tako je i bilo. Sasvim iskren, Mr. Rolston mu to dade na znanje u jednom nadahnutom pismu čije su riječi odrješito trgovačke činile da kao nikada do sada ustrepću strune osjećajnog duha Mr. Taylora.

Odmah potom osnovaše trgovačko društvo u kojem se Mr. Taylor obvezao da nabavlja i šalje trgovačkim brodom umanjene ljudske glave, a Mr. Rolston će ih prodavati po najvećoj mogućoj cijeni u svojoj zemlji.

Prvih dana iskrснуše stanovite dosadne teškoće sa strane nekih domaćih tipova. No Mr. Taylor, čiji je esej o Josephu Henryu Sillimanu u Bostonu bio ocijenjen s najvišim ocjenama, pokazao se sposobnim političarem te je isposlovaao kod vlasti ne samo nužnu izvoznu dozvolu, nego uz to i ekskluzivnu koncesiju na devedeset i devet godina. Neznatan napor mu je bio dostatan da uvjeri Izvršnog rat-

nika i Vračeve zakonodavce na onaj patriotski korak koji će u kratkom vremenu obogatiti zajednicu, i da će uskoro svi ovdašnji domorodci biti u mogućnosti (svaki put kada načine stanku u skupljanju lubanja) da popiju dobro rashlađeno osvježavajuće piće, čiju će čarobnu formulu on sâm dati.

Kada su Članovi vlade poslije kratkog, ali burnog, intelektualnog naprezanja uočili sve prednosti toga posla, trenutno osjetiše svoju žarku ljubav za domovinu i za tri dana donesoše proglas kojim su od naroda zahtijevali da povećaju proizvodnju umanjениh glava.

Nekoliko mjeseci poslije, u zemlji Mr. Taylora glave dostigoše onu popularnost koje se svi sjećamo. U početku bijahu povlasticom najbogatijih obitelji; međutim, demokracija je demokracija, što nitko ne može opovrći, i za nekoliko tjedana mogli su ih nabaviti svi, čak i školski učitelji.

Dom bez odgovarajuće lubanje smatrali su razorenim domom. Uskoro se stvoriše kolekcionari a s njima i proturječja: imati sedamnaest lubanja smatralo se znakom lošeg ukusa, no bijaše otmjeno imati jedanaest. Toliko se sve vulgariziralo da su istinska gospoda pomalo gubila zanimanje, i samo izuzetno bi uzeli koju lubanju, ako bi imala neku posebnost koja ju udaljuje od vulgarnog. Jedna vrlo rijetka, s pruskim brkovima, a koja je za života pripadala jednom prilično istaknutom generalu, bijaše pohranjena u Institutu Danfeller, koji je sa svoje strane spretno poklonio tri milijuna dolara da bi još više potakao razvoj te kulturne djelatnosti toliko značajne za hispanoameričke narode.

U međuvremenu je pleme toliko napredovalo da se već računalo s jednim šetalištem oko Palače

pravde. Tim veselim šetalištem su se nedjeljom i za Dan nezavisnosti šetali članovi Kongresa šepureći se u svojem novom perju. Neki su se značajno nakašljavali dok su se vozicali na dvokolicama koje im je svečano poklonila Kompanija.

Nu, što hoćete? Nisu sva vremena podjednako dobra. Kada se najmanje nadalo, pojavio se problem nestašice glava.

Tada započe najveseliji dio predstave.

Obične smrti su postale nedovoljne. Jedne sparne noći, pri prigušenom svjetlu i u trenutku iskrenosti, Ministar zdravlja je malodušno priznao ženi, nakon što joj je neko vrijeme milovao grudi, da više nije sposoban podignuti smrtnost na onu razinu koja bi zadovoljila Kompaniju. Ona mu je na to odgovorila da se ne zabrinjava i da će vidjeti kako će sve sretno završiti, i da je bolje da spavaju.

Da bi nadoknadili taj administrativni manjak, bijaše nužno poduzeti junačke mjere, i uvela se vrlo stroga smrtna kazna.

Nakon temeljitih savjetovanja s pravnicima, uvela se kazna vješanja ili strijeljanja za najmanji prekršaj.

Čak i najmanji prekršaji su postali kažnjivi. Na primjer, ako bi netko u banalnom razgovoru nesmotreno rekao: „Jako je vruće“, i ako se poslije moglo termometrom dokazati da u stvari nije bilo toliko „jako“ vruće, naplatili bi mu jednu beznačajnu globu, potom bi ga odmah strijeljali i glavu predali Kompaniji; za pravo reći, trup i udove bi vratili ožalošćenoj rodbini.

Zakon o bolesnicima je odmah upao u oči i o njemu su mnogo govorili u Diplomatskom koru i u Vladama prijateljskih zemljama.

U skladu sa znamenitim zakonom, teškim bolesnicima su dana dvadeset i četiri sata da srede sve dokumente i da umru; ako su u to vrijeme imali sreće i uspjeli zaraziti ukućane, kao nagradu dobivali su mjesec dana odgode za umiranje. Žrtve blagih bolesti i obični invalidi zaslužuju prezir domovine i na ulici im svatko ima pravo pljunuti u lice. Prvi put u povijesti davalo se priznanje onima liječnicima (bio je znatan broj kandidata za Nobelovu nagradu) koji nisu liječili nikoga. Umiranje se pretvorilo u najuzvišeniji primjer domoljublja ne samo unutar zemlje, nego i na čitavom kontinentu.

S poletom koji su dostigle druge pomoćne industrije (na primjer, proizvodnja lijesova naprosto je cvjetala), zemlja je ušla, kako se kaže, u razdoblje ekonomskog procvata. Taj se polet mogao posebno primjetiti na jednom novom cvjetnom šetalištu, kojim su šetale, ogrnute melankolijom zlaćanih jesenskih popodneva zastupničke žene i čije su ljupke glavice govorile da je sve dobro, kada bi ih neki novinar s druge strane ceste pozdravljao dizanjem šešira.

Uzput ću podsjetiti da je jedan od tih novinara, kada je jednom prilikom kihnuo i rasuo oko sebe kapljice iz usta, a da to nije ničim mogao opravdati, bio opzužen kao ekstremist i da su ga odvedeli pred streljački vod. Poslije njegovog samoprijegornog kraja, akademici su priznali da je taj novinar bio jedna od najumnijih glava u zemlji; međutim, kada su ju osušili i smanjili razlika, u prisposobi s ostalim glavama, nije se mogla primjetiti.

A Mr. Taylor? Za to vrijeme su ga već imenovali posebnim Predsjednikovim savjetnikom. Sada je, neka to bude primjer što sve može pojedinačni

napor, računao na milijune; ali mu to nije oduzelo san, jer je pročitao u posljednjem svesku *Cjelokupnog djela* Williama G. Knighta da biti milijunaš nije sramota, ako se ne preziru siromasi.

Vjerujem da će s ovim biti drugi put da kažem kako sva vremena nisu dobra. Uzimajući u obzir napredak trgovine, dogodilo se da su mu susjedi ostali samo glavešine na vlasti, i njihove supruge, te novinari i njihove supruge. Bez velika napora, Mr. Taylorov mentalni sklop je zaključio da treba izazvati rat sa susjednim plemenima. Zašto ne? To je napredak.

Uz pomoć nekoliko topova, prvo pleme je bilo uredno obezglavljeno u samo tri mjeseca. Mr. Taylor se naslađivao slavom da je mogao proširiti svoju vlast. Potom je uništeno drugo, treće, četvrto i peto pleme. Napredak se širio takvom brzinom da je uskoro došlo vrijeme, zbog napora koje su učinili tehničari, da više nije bilo moguće naći susjedna plemena kojima bi se nametnuo rat.

To je bio početak kraja.

Šetališta su opustjela. S vremena na vrijeme se mogla vidjeti pokoja gospođa, kakav nagrađivani pjesnik s knjigom pod rukom. Trnje je uskoro obraslo dva šetališta, tako da je gospođama bilo teško i mučno hodati. Osim glava, ponesta i dvokolica te gotovo sasvim nestaje veseli optimistički pozdravi.

Tvorničar lijesova bijaše tužniji i turobniji no ikada. Svi su osjećali kao da su se probudili iz onog sjajnog sna u kojem nađu torbu punu zlatnika i stavljaju je pod jastuk, i nastavljaju spavati, da bi ju iduće jutro našli praznu.

Unatoč svemu, trgovina se mučno održavala. Međutim, već se teško spavalo iz straha od budućnja.

U zemlji Mr. Taylora zahtjevi su postajali sve veći. Svakim danom su se pojavljivali novi izumi, ali u njih nije nitko vjerovao i svi su i dalje tražili hispanoameričke glavice.

Bila je posljednja kriza, a Mr. Rolston sve očajniji, tražio je sve više glava. Unatoč tomu što su dionice Kompanije pretrpjele nagli pad, Mr. Rolston je bio uvjeren da će njegov nećak naći nešto da se izvuku iz tog stanja.

Brodovi koji su prije svakodneвно plovili, sveli su se na jednom mjesечно, i to nakrcani sa svim i svačim; i dječjim i ženskim i zastupničkim glavicama.

Uskoro je posve ponestalo glava.

Jednog neprijatnog i sivog petka vraćajući se s Burze, zaglušen vikom i žalosnim prizorom panike kojom su bili obuzeti njegovi prijatelji, Mr. Rolston je odlučio skočiti kroz prozor, umjesto da se dokusuri pištoljem (umjesto da uporabi revolver, čija bi ga buka ispunila strahom). Međutim, kada je otvorio paketić kojeg je dobio poštom, ugledao je glavu Mr. Taylora koja mu se iz daleka, iz divlje Amazone, smiješi nekim lažnim smijehom. Nalikovao je na dijete koje pokušava reći: „Oprosti, neću to više ponovno činiti”.

Pigmalion

U davna vremena, u staroj Grčkoj postojao je jedan pjesnik zvan Pigmalion, koji se posvetio oblikovanju kipova tako savršenih da im je nedostajao tek govor.

Kada je pjesnik prosudio da su dovršeni, on ih je podučavao u mnogim stvarima koje je znao: u književnosti općenito, u poeziji posebno, te u malo politike, još malo glazbe i, napokon, malo od umijeća pripovijedanja šala i duhovitih zgoda, da se može uključiti u bilo koji razgovor.

Od toga trenutka kipovi bi se obukli i izišli na ulicu, i na ulici ili u kući, govorili bi bez prestanka.

Pjesnik je uživao u svojem djelu i pustio ih je da čine sve, a kada bi mu došli posjetitelji, pjesnik bi diskretno zašutio (što mu je poslužilo kao utjeha) dok su kipovi zabavljali sve goste s vrlo ljupkim zgodama, ponekad i na pjesnikov račun.

Najbolje je što je došao trenutak kada su kipovi povjerovali, kako se obično događa, da su bolji od svojega tvorca, i počeli su ga proklinjati.

Raspravljali su o tomu da im nedostaje, ako već znaju govoriti, da ne mogu letjeti, i počeli su raditi pokuse s mnogim vrstama krila, uključujući i ona lijepljena voskom, lišavajući se svojeg ugleda tako što su se upustili u jednu zlosretnu pustolovinu.

Ponekad su ostvarili istinske napore, postavši crveni od napora, da bi se uspjeli dva-tri centimetra izdignuti od tla, na visinu koja im je, naravno, išla na živce, jer nisu bili stvorene za tako nešto.

Poneki, pokajavši se, odustajali su od toga i ponovno su se prilagodili da mogu govoriti i rugati se drugima.

Drugi, oni uporni, upinjali su se u svojem naporu, a Grci, koji su tuda prolazili, mislili su da su ljudi vidjevši ih da neprestano čine one sitne skokove koje su oni smatrali letom.

Treći su zaključili da je pjesnik uzrok sviju njihovih muka, skačući ili jednostavno govoreći, i pokušavali su mu iskopati oči.

Ponekad bi se pjesnik umorio, i davao bi im nogom u stražnjicu, i oni bi padali u obliku malih komada mramora.

Poznajem te maskico

Humor i plašljivost se općenito slažu. Ti nisi izuzetak. Humor je jedna maska a plašljivost druga. Ne dopusti da ti ih obje istovremeno skinu.

“Nulla dies sine linea”

- Starim loše – reče; i umre.

Piščevih deset zapovijedi

Prva

Kada imaš nešto reći, reci to; kada nemaš, također reci. Ali, uvijek piši.

Druga

Ne piši nikada za svoje suvremenike, pogotovo ne, kako čine mnogi, za svoje predke. Čini to za svoje nasljednike, kod kojih ćeš bez sumnje biti slavan, jer je znano da potomci uvijek sude prema zaslugama.

Treća

Ni u jednoj okolnosti ne zaboravi slavni dictum: „U književnosti ne postoji ništa napisano”.

Četvrta

Ono što možeš reći sa sto riječi, reci to sa sto riječi; ono što možeš s jednom, učini s jednom. Ne rabi nikada srednje rješenje; tako, nemoj nikada ništa pisati s pedeset riječi.

Peta

Iako to ne izgleda, pisanje je umjetnost; biti pisac znači biti umjetnik, kao umjetnik na trapezu, ili kao boksač u pravom smislu riječi, jer se pisac bori jezikom; za ovu borbu vježbaj danju i noću.

Šesta

Iskoristi svaki nepovoljni događaj, kao nesanicu, zatvor, ili siromaštvo; prvo je iskusio Baudelaire, drugo Pellico a treće svi tvoji prijatelji pisci; izbjegavaj spavati kao Homer, miran život kao Byron, ili stjecanje poput Bloya.

Sedma

Ne trči za uspjehom. Uspjeh je završio sa Cervantesom, tako dobrim piscem sve do Don Quijotea. Premda je uspjeh uvijek neizbježan, pobrinite se s vremena na vrijeme za jedan dobar neuspjeh, da ti se prijatelji rastuže.

Osma

Oblikuj si pametnu publiku, što se postiže više među bogatim i moćnim. Na taj način neće ti manjkati ni razumijevanja ni poticaja, koji izviru iz ova dva jedina vrela.

Deveta

Vjeruj u sebe, ali ne previše; sumnjaj u sebe, ali ne previše. Kada osjetiš sumnju, vjeruj; kada vjeruješ, sumnjaj. U ovomu leži jedina istinska mudrost koja može pratiti jednog pisca.

Deseta

Nastoj reći stvari na način da čitatelj u krajnjoj crti uvijek osjeti da je inteligentan kao ti, ili više od tebe. S vremena na vrijeme se pobrini da to bude tako; ali, da bi to postigao, morat ćeš biti inteligentniji od njega.

Jedanaesta

Ne zaboravljaj čitateljeve osjećaje. Općenito, to je ono najbolje što imaju; ne kao ti, kojemu manjkaju, jer na drugi način ti se ne bi pokušao upustiti u ovaj posao.

Dvanaesta

Drugi put čitatelj. Što bolje pišeš, imat ćeš više čitatelja; međutim, svaki put što im daješ rafiniranija djela, sve veći broj će žudjeti za tvojim djelima; ako pišeš stvari za svjetinu nikada nećeš biti popularan i nitko te ne će pokušati potapšati po ramenima na ulici, niti će ti prstom pokazati u supermarket.

Autor preporučuje piscu da odbaci dvije zapovijedi od gore navedenih, i da zadrži ostalih deset.

Beleška o piscu

Augusto Monterroso Bonilla (*Guatemala, 1921. Grad Meksiko 2003.*) rodio se 21. prosinca 1921. u *Tegucigalpi*. Sin Hondurašanke *Amelije Bonilla* i Gvatemalca *Vicentea Monterrosa* djetinjstvo i mladost proveo je u Guatemali, da bi se u rujnu 1944. kao politička izbjeglica naselio u Ciudad de Mexicu gdje je proveo ostatak života i stvorio svoje izuzetno književno

djelo. U romanu *Tragači za zlatom* (*Los buscadores de oro*) govori s naklonšću o svojim dječjačkim godinama u Hondurasu i Guatemali, u vrijeme kada priznaje dvije činjenice: prvo, da je izabrao gvatemalsku nacionalnost, što je učinio slobodno, jednostavno i iskreno, i drugo, da se osjećao potpunim Srednjoamerikancem sa svim bezbrojnim konotacijama što to sobom nosi. Monterroso je odrastao u krilu vrlo liberalne obitelji, u kojoj se mnogo čitalo i posjećivalo se intelektualne, umjetničke i glazbene krugove njihovog doba, i to ne samo srednjoameričke, nego i hispanoameričke i španjolske.

Kako je sam priznao, obrazovao se kao samouk jer je prema vlastitom priznanju napustio školu s 11 godina i dao se na čitanje i samostalno učenje, između ostalog i glazbe kojoj ga je podučavao poseban profesor. Već 1936. obitelj se konačno naselila u Ciudad de Guatemali; već slijedeće godine Monterroso se uključuje u književne krugove i osniva Udrugu mladih umjetnika i književnika pod imenom “naraštaj četrdesetih”.

Godine 1941. objavljuje prve pripovijetke u časopisu *Acento* i dnevniku *El Imparcial* i uključuje se u tajnu borbu protiv diktature Jorgea Ubica.

U izgnaništu potiče javno mišljenje protiv diktatora a nakon rušenja diktature s drugim piscima osniva dnevnik *El Espectador*. Nakon godinu dana pred prijetnjom hapšenja sklanja se u meksičku amabsadu i zatim odlazi u Meksiko gdje je za vrijeme dugog boravka radio na Nacionalnom sveučilištu i drugovao je s mnogim meksičkim piscima.

Godine 1952. u Meksiku objavljuje "Koncert" i "Pomrčinu", dvije kratke pripovijesti što će ga uputiti u da se bavi pisanjem. Kasnije, nakon što je postavljen za gvatemalskog veleposlanika u La Pazu, seli se u Boliviju ali nakon državnog udara potpomognutog Amerikom daje ostavku i seli se u Chile, gdje izdaje dnevnik *El siglo* i objavljuje pripovijetku *Mister Taylor* koju je napisao još u La Pazu, u kojoj ironizira američku intervenciju u ovoj andskoj zemlji. Konačno se 1956. vraća u Meksiko gdje će obavljati različite poslove u izdavačkim i akademskim krugovima.

Zbirka *Sabrana djela (i druge pripovijesti)* [Obras completas (y otros cuentos)] izlazi mu 1959. godine, prvo njegovo djelo koje će mu donijeti međunarodnu pozornost pripovijetkom *Dinosaur*, najkraćom pripovijesti hispanoameričke književnosti, a koja je sve do danas izazvala i izaziva pohvale i divljenja zbog svoje skromnosti i jednostavnosti. Poslije, u 1969. godini, dolazi *Crna ovca (i ostale bajke)* čiji će ga upjeh konačno proslaviti. Iste godine dolazi na čelo Radionice pripovijetke u okviru Nezavisnog Sveučilišta te Pripovijedačke radionice u okviru Državnog instituta za lijepe umjetnosti; obje radionice igrat će važnu ulogu u oblikovanju nekih od najpoznatijih meksičkih pisaca. U jednoj od tih radionica sudjelovala je 1970. Barbara Jacobs, danas jedna od priznatih meksičkih spisateljica, koja će mu 1976. postati supruga.

Godine 1972. objavljuje *Vječno kretanje (Movimiento perpetuo)* koje je meksička kritika proglasila knjigom godine. Između objavljivanja knjiga neprestalno putuje po Latinskoj Americi i Europi. Godine 1978. objavljuje jedini roman *Ostalo je tišina*.

Malo pomalo, djelo Augusta Monterrosa je postalo priznato po onome što jest: kao jedno od najprimjerenijih, najčišćih i najugodnijih djela koja se mogu danas susresti u hispanoameričkoj književnosti. Njegov manjak pretenzija, njegova vjernost kratkim i fragmentarnim formama (od pripovjetke do aforizma) i njegova naklonost ironičnom te svijest o njihovim ograničenjima i njihovim snagama, daju krivi dojam maloljetnosti. Tako se objašnjava da mnogi ne znaju da je velik pisac, koji se često držao postrance od glavnih struja, bio svjesno vezan na antičke, renesansne i prošlostoljetne uzore. Doista, Monterroso je probudio visoku moralnu vrijednost antičke fabule, duboku promišljenost u jednoj stranici i korozivnu snagu doskočice kao oružja protiv naduvenosti i ljudske gluposti.

Njegovo cjelokupno djelo je stvoreno u Meksiku gdje se sklonio 1944. zbog političkih aktivnosti protiv diktatora Ubica i Poncea. Za vrijeme demokracije Arevala i Arbenza (1945.-1954.) uključio se u politički život zemlje i obnašao je diplomatske funkcije u Meksiku i Boliviji. Poslije rušenja Arbenza na nekoliko godina se sklanja u Čileu, potom se seli u Meksiko gdje je živio do smrti. U Meksiku je studirao filologiju što ostavlja traga strogog i profinjenog intelektualca. Radio je u različitim časopisima i izdavačkim kućama, bio je sveučilišni profesor, ravnatelj različitih književnih radionica. Osim svojih knjiga pripovjedaka, basni i kratke proze, ponekad ilustriranih vlastitom rukom, napisao je knjige koje se teško mogu klasificirati: *Lo demas es silencio* (Ostalo je tišina), rijetko miješanje apokrifne biografije i književnog pastichea.

Monterroso je samouk pisac koji je mnogo čitao što je asimilirao na divan način. To se opaža u svakoj crti koju je napisao; odražava sigurnost da kada stvaramo uvijek nekoga ponavljamo; ono važno, ono obogaćujuće je da je njegov model neponovljiv.

Mr. Taylor, iz Obras completas (y otros cuentos) /Sabrano djelo (i druge pripovijetke)/, je jedna od najpoznatijih od njegovih pripovjedaka. Pripovijest o tome američkom putniku koji otkriva ekonomsku važnost amazonskih glava, koje prave domorodci u jednoj hispano-američkoj zemlji, je neponovljivo zabavna. Ali samo nas ne nasmijava, nego nam daje misliti i možemo u njoj naći moralnu pouku kao u klasičnoj basni. Ustvari, pripovjetka je parabola o kulturnom i ekonomskom američkom imperijalizmu prema hispanoameričkim zemljama. Kada se kaže da je dobivena koncesija na „devedeset i devet” godina, autor aludira na američko zaposjedanje Panamskog kanala na „devedetdevet godina”. (Ovih ga dana Gringosí, navodno, vraćaju Panamcima, nap. prev.).

Djelo: *El concierto y El eclipse, Uno de cada tres y El centenario, Obras completas (y otros cuentos), La oveja negra y demás fábulas, Movimiento perpetuo, Lo demás es silencio, Mr. Taylor & Co., itd.*

Balkansko književno društvo – Balkanski književni glasnik
www.glasnik.net

Edicija *Proza*
Augusto Monterroso Bonilla, Kratke i ultrakratke novele

Glavni i odgovorni urednik Dušan Gojkov
Urednik Vesna Denčić

Copyright © by Jusuf A. Hećimović & Balkanski književni glasnik – BKG, 2010.

CIP – Katalogizacija u publikaciji, Narodna biblioteka Srbije, Beograd 82

BALKANSKI KNJIŽEVNI GLASNIK, [Elektronski izvor] /
Elektronski časopis. Način dostupa (URL) www.glasnik.net
Glavni i odgovorni urednik Dušan Gojkov.
Urednik PDF izdanja Vesna Denčić.
PDF dodatak časopisu.

ISSN 1452-9254 = Balkanski književni glasnik (Online)
COBISS.SR-ID 141175564

**BKG 2 / 2010. Sveska 24. PDF SEPARAT
EDICIJA „ČITAJ I DAJ DALJE“**